

УДК 339.5

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОТЕКЦІОНІСТСЬКИХ ЗАХОДІВ В УМОВАХ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

Булатова Олена Валеріївна,

д.е.н., професор, Маріупольський державний університет

Марена Тетяна Василівна,

к.е.н., доцент, Маріупольський державний університет

Протекціонізм традиційно асоціюється із захисними заходами, що імплементуються державами у сфері зовнішньої торгівлі (так званий торговельний протекціонізм). Часто протекціоністські заходи проводяться паралельно із антикризовими заходами, спрямованими на відновлення економічної активності. Так, на етапі загострення глобальної економічної кризи збільшення торговельних бар'єрів та посилення протекціоністських тенденцій у національних торговельно-економічних політиках було пов'язано із необхідністю обмеження імпорту і стабілізації економік. Зокрема, країни G20 за період з жовтня 2008 р. до жовтня 2009 р. використовували 66 торговельних обмежень і 47 інших заходів, що обмежували імпорт і охоплювали 0,8% світової торгівлі. Паралельно у якості захисного заходу почали активно використовуватися антидемпінгові процедури, переважна частина яких застосовувалася до китайської продукції.

Використання у якості протекціоністських методів фіскальних заходів підтримки у кризовий період носило диференційований характер в різних соціально-економічних групах країн. Якщо розвинуті країни надавали перевагу використанню субсидій та інших форм підтримки, то країни, що розвиваються, частіше застосовували імпорتنі тарифи. Застосування податкових важелів також було більше поширеним серед розвинутих країн. У цілому за кризовий період 2008-2010 рр. на різноманітні фіскальні стимули розвинутими країнами було витрачено

близько 2,1% ВВП (найбільший за обсягами фінансування пакет стимулюючих заходів було реалізовано в США та Японії), а країнами, що розвиваються, – близько 5,6% ВВП (найбільший обсяг фінансування виділив Китай) [2, с.108].

Аналітики СОТ та міжнародних дослідницьких центрів здійснюють постійний моніторинг та оцінку торговельних заходів, що вживаються країнами світу. Результати такого моніторингу свідчать, що навіть на фоні поступового відновлення національних економік після глобальної економічної кризи тенденція до застосування протекціоністських заходів не тільки не зменшується, а, навпаки, посилюється. Так, за даними щорічних звітів Global Trade Alert, у 2015 році країнами світу було впроваджено на 50% більше дискримінаційних заходів у зовнішній торгівлі порівняно з 2014 роком. При цьому кількість протекціоністських заходів у 2015 р. перевищувала навіть показник 2009 р., коли криза була у самому розпалі. Необхідно відзначити також збільшення кількості заходів з лібералізації торгівлі, однак за кількістю дискримінаційні заходи все одно переважали [4; 5].

Така тенденція спостерігається й по сьогодні. У 2017 р. країни G20 вжили 60 заходів, спрямованих на обмеження експорту та імпорту, порівняно з 58 заходами, застосованими у 2016 р. (рис. 1). За період з жовтня 2017 р. по травень 2018 р. кількість заходів, що обмежують торгівлю (39), порівняно із періодом з травня 2017 р. по жовтень 2017 р. (16) зросла більш ніж удвічі [8]. Нові торговельні обмежувальні заходи, які застосували країни G20, були пов'язані із посиленням митних процедур, введенням експортного мита, податків тощо.

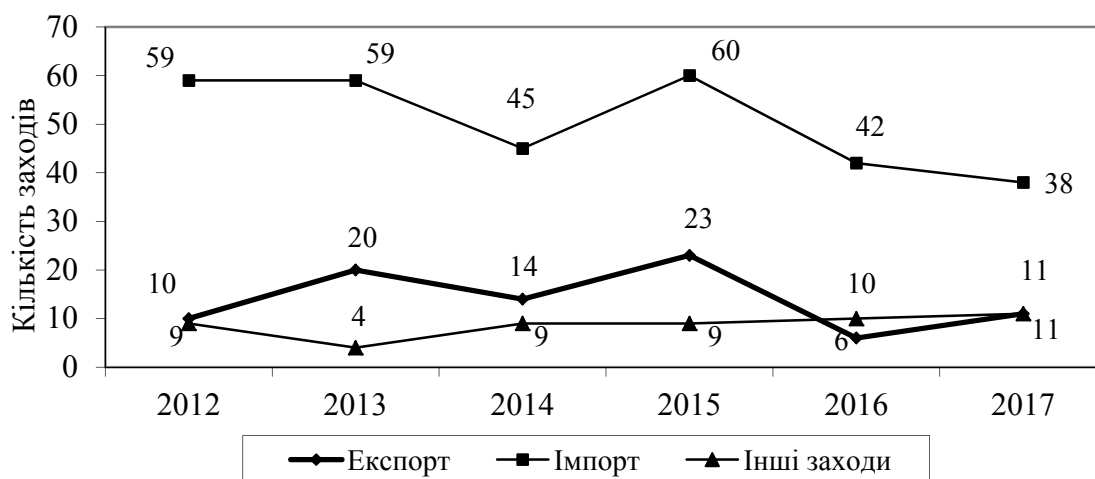

Рис. 1. Кількість заходів, спрямованих на обмеження експорту та імпорту в країнах G20

Примітка. Складено за даними джерела [8]

Загалом під застосування обмежувальних заходів підпадало 74,1 млрд.дол. США, що становить 0,61% вартості імпорту товарів G20 або 0,47% вартості світового товарного імпорту. Заходи обмежувального характеру переважно застосовувалися у торгівлі такими товарами, як: мінеральні ресурси та паливо (30,2%), електричні машини та їх частини (20,7%), чавун і сталь (11,4%), алюміній та вироби з нього (10,2%).

Необхідно підкреслити, що поряд з обмежувальною практикою країни світу вживають заходів щодо лібералізації торгівлі (спрощення митних процедур та зниження митних тарифів, зменшення податків на імпорт). Зокрема, за період з жовтня 2017 р. по травень 2018 р. країни G20 впровадили 47 заходів щодо полегшення торгівлі (в середньому вживалося 7 заходів на місяць) [8]. Під застосування лібералізаційних заходів підпадало 82,7 млрд.дол. США, що перевищує показник обмежувальних заходів.

Отже, в умовах посилення ризиків розвитку світового господарства та необхідності підтримки національної економічної безпеки торговельні обмежувальні заходи активно застосовують як розвинуті країни, так і країни, що розвиваються. Потенціал лібералізації тарифних інструментів

вичерпується, а відтак, посилення протекціонізму у подальшому буде відбуватись через розширення нетарифних обмежень.

Список використаних джерел

1. Резнікова Н.В., Панченко В.Г. Методологічні засади економічного націоналізму. *Економіка та держава*. 2017. №7. С. 4-8.
2. Панченко В., Резнікова Н. Від протекціонізму до неопротекціонізму: нові виміри ліберального регулювання. *Міжнародна економічна політика*. 2017. №2 (27). С. 95-117.
3. Protectionism in the 21st Century / National Board of Trade Sweden. URL: <https://www.kommers.se/In-English/Publications/2016/Protectionism-in-the-21st-century/>
4. Evenett S.J., Fritz J. Global Trade Plateaus: The 19th Global Trade Alert Report. London: Centre for Economic Policy Research, 2016. 120 p.
5. Evenett S.J., Fritz J. The Tide Turns? Trade, Protectionism, and Slowing Global Growth: The 18th Global Trade Alert Report. London: Centre for Economic Policy Research, 2015. 114 p.
6. Report on G20 Trade Measures (Mid-October 2017 To Mid-May 2018) / [World Trade Organization](http://www.wto.org). [Official website]. URL: https://www.wto.org/english/news_e/news18_e/g20_wto_report_july18_e.pdf
7. Панченко В.Г. Глобальні виміри неопротекціонізму: теорія і практика. К. Аграр Медіа Груп, 2018. 618 с.
8. Annual Report on Exchange Arrangements and Exchange Restrictions (2012-2017) / International Monetary Fund. URL: <http://www.imf.org/en/Publications/Annual-Report-on-Exchange-Arrangements-and-Exchange-Restrictions>